

Список використаної літератури:

1. Тичкова О.Ю. Локальні корпоративні норми у цивільно-правовому регулюванні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О.Ю. Тичкова. – Харків, 2009. – 19 с.
2. Звід звичаїв морського порту Одеса: видано на підставі наказу державного підприємства «Адміністрація морських портів України» від 20.11.2015 р. № 233 та засвідчено Торгово-промисловою палатою України 25.11.2015 р. URL: http://www.uspa.gov.ua/images/other_files/Svody_obychaev/svod_odessa.pdf
3. Обов'язкові постанови по морському порту Одеса, затверджені Наказом державного підприємства «Адміністрація морських портів України» від 22.12.2015 р. № 266. URL: <http://www.port.odessa.ua/images/compulsory-regulations.pdf>
4. Обов'язкові постанови по морському порту Південний, затверджені Наказом державного підприємства «Адміністрація морських портів України» від 25.04.2016 р. № 126. URL: <http://www.uspa.gov.ua/images/25.04.2016.pdf>
5. Обов'язкові постанови по морському порту Миколаїв, затверджені Наказом державного підприємства «Адміністрація морських портів України» від 13.12.2016 р. № 451. URL: http://www.uspa.gov.ua/images/registers_seaport_ukraine/Niko.pdf
6. Обов'язкові постанови по морському порту Херсон, затверджені Наказом державного підприємства «Адміністрація морських портів України» від 03.08.2016 р. № 268. URL: <http://www.uspa.gov.ua/images/Kherson.pdf>

Ключові слова: порт, морський порт, режим морського порту, локальні правові акти.

Ключевые слова: порт, морской порт, режим морского порта, локальные правовые акты.

Key words: port, seaport, regime of sea ports, local acts.

ПАНЧУК АННА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри морського та митного права*

ПРАКТИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАГЛЯДОВИХ РАД У ПОРТОВІЙ ГАЛУЗІ

Сьогодні створення незалежних наглядових рад у найбільших державних компаніях є обов'язковим згідно з Законом України від 2.06.2016 р. № 1405 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності» [1]. Цей Закон заклав законодавчу основу для створення на державних підприємствах незалежних наглядових рад. Згодом ця ідея була відображена у постанові Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 р. № 142 «Деякі питання управління державними унітарни-

ми підприємствами та господарськими товариствами», якою визначено критерії, відповідно до яких утворення наглядової ради є обов'язковим на державних унітарних підприємствах та в господарських товариствах, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі [2].

У науковій літературі домінує думка, що поява наглядових рад серед органів управління державними унітарними підприємствами сприятиме ефективній діяльності таких суб'єктів, оскільки управління стає більш відкритим. Впровадження інституту наглядових рад дає можливість залучати до управління професійних та незалежних фахівців, а це має підвищити економічні показники діяльності суб'єктів державного сектора економіки [3, с. 190]. Окремі питання формування та функціонування наглядових рад розглядалися у працях таких вчених, як: О. М. Вінник, Д. В. Задихайло, О. Р. Кібенко, І. В. Лукач, Д. І. Погрібний та інших.

Доцільність створення наглядової ради як органу контролю, що покликаний захищати інтереси власників компанії, визнана у багатьох країнах світу. На корпоративних підприємствах компетенцію наглядової ради розглядають з поділом на три групи: 1) повноваження щодо контролю за роботою виконавчого органу (укладення від імені товариства контракту з керівником, затвердження умов договорів з головою (членами) правління та ін.); 2) повноваження щодо роботи з акціонерами (організація і контроль за виконанням рішень загальних зборів, узгодження порядку денного і попередній розгляд питань, включених до неї, вимога про скликання позачергових зборів тощо); 3) повноваження щодо вирішення фінансових питань діяльності товариства (визначення основних напрямів діяльності товариства і затвердження його планів, узгодження правочинів; вибір аудитора та ін.) [4, с. 178].

Унікальним є досвід створення наглядової ради в Україні, зокрема у морегосподарському комплексі. Так, рішення про створення наглядової ради не оминувало і стратегічно важливе для економіки України державне підприємство «Адміністрація морських портів України» (далі – ДП «АМПУ», Підприємство). Ідея створення наглядової ради була закладена вищезазначеною постановою Кабінету Міністрів України, що згодом відображена у рішенні Міністерства інфраструктури України, яким від 02.04.2018 № 149, затверджено статут ДП «АМПУ» у новій редакції.

Уповноваженим органом управління ДП «АМПУ» наразі є Міністерство інфраструктури України, на яке покладено ряд управлінських функцій щодо прийняття рішення стосовно підприємства та його філій. Відповідно до п. 8.1. Статуту Підприємства наглядова рада є органом управління Підприємства, який в межах компетенції, визначеної законодавством України та статутом контролює і регулює діяльність Голови Підприємства.

Відповідно до ст. 73 Кодексу торговельного мореплавства України [5] правові, економічні, соціальні та організаційні основи діяльності в морських портах визначаються цим Кодексом та Законом України «Про морські порти України» [6]. Так, зазначеним Законом, що регулює діяльність органів виконавчої влади, які здійснюють державне регулю-

вання, управління, державний нагляд та контроль за безпекою мореплавства, нагляд та контроль у сфері діяльності морських портів, такий незалежний інститут як наглядова рада сьогодні не визначено. Згідно з нормами Господарського кодексу України [7] (далі – ГК України) для керівництва господарською діяльністю підприємства власник (власники) безпосередньо або через уповноважені органи чи наглядова рада такого підприємства (у разі її утворення) призначає (обирає) керівника підприємства, який є підзвітним власнику, його уповноваженому органу чи наглядовій раді.

Відповідно до ч. 4 ст. 63 ГК України унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний капітал, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який призначається (обирається) засновником (наглядовою радою такого підприємства у разі її утворення), керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства.

Відповідно до п. 7.2 статуту ДП «АМПУ», затвердженого наказом Міністерства інфраструктури України від 13.03.2020 № 206 [8] (далі – Статут) управління підприємством здійснює Голова підприємства, який підзвітний наглядовій раді підприємства. Голова підприємства призначається на посаду та звільняється з посади наглядовою радою підприємства. Однак, вказане прямо протирічить Закону, оскільки Голова ДП «АМПУ» призначається на посаду та звільняється з посади центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах морського і річкового транспорту (Міністерство інфраструктури України). Цікавим є також факт, що згідно зі Статутом наймання Голови здійснюється наглядовою радою Підприємства шляхом укладання (розірвання) з ним контракту. А відповідно до п. 8.6. Статуту, Голова підприємства або інша особа визначена Уповноваженим органом управління укладає цивільно-правовий договір з членами наглядової ради підприємства на підставі затверджених Уповноваженим органом управління умов цивільно-правових договорів.

Відповідно до п. 8.1. Статуту, наглядова рада Підприємства є органом управління Підприємства, яка в межах компетенції, контролює і регулює діяльність Голови Підприємства, погоджує проект стратегії, річного фінансового плану державного унітарного Підприємства та звіту про його виконання, а також проектів інших рішень, пов'язаних з господарською діяльністю Підприємства, створює підрозділи внутрішнього аудиту, затверджує порядок проведення внутрішнього аудиту та надання звітів за його результатами тощо. При цьому, левина доля повноважень при цьому закріплена за Уповноваженим органом управління (Міністерством інфраструктури України), серед яких: затвердження інвестиційних планів та погодження фінансових планів Підприємства, здійснення контролю за їх виконанням, проведення моніторингу фінансової діяльності, зокрема виконання показників фінансових планів Підприємства; надає згоду на відчуження, оренду, передачу та списання

майна Підприємства тощо. Забезпечує проведення щорічних незалежних аудиторських перевірок фінансової звітності підприємства. У разі зміни керівника Підприємства забезпечує проведення позапланової перевірки фінансово-господарської діяльності підприємства у порядку, передбаченому законом тощо.

Як вбачається з викладеного, оптимізація функцій не відбулася, незалежна наглядова рада не перейняла функції стратегічного управління підприємством Уповноваженого органу управління ДП «АМПУ», а існуюче сьогодні дублювання функцій може призвести ще до більшої забюрократизованості процесів у прийнятті стратегічно важливих рішень для діяльності Підприємства. Поміж численних розбіжностей у нормативно-правових актах стосовно діяльності інституту наглядової ради та необхідності її утворення, аналізуючи практичний досвід роботи наглядових рад (НАК «Нафтогаз України», ПАТ «Укрпошта», ПАТ «Укрзалізниця») вбачається, що ідея створення такого органу як незалежного від втручання політиків і чиновників, професійного інституту органу управління, кінцевим результатом роботи якого є швидке та ефективно прийняття рішень для розвитку економіки держави, на стратегічно важливих підприємствах не виправдовує себе. Створена система заохочення для наглядових рад як один із важливих інструментів корпоративного управління, який забезпечує досягнення поставленої мети не виправдовує сподівань, які закладались Урядом при прийнятті світового досвіду. Діяльність наглядових рад повинна стати більш зрозумілою та більш прозорою для суспільства.

Список використаної літератури:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності: Закон України від 2.06.2016 р. № 1405 // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 28. – Ст. 533.
2. Критерії відповідно до яких утворення наглядової ради є обов'язковим на державних унітарних підприємствах та в господарських товариствах, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належить державі постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 № 142, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 р. № 142 // Офіційний вісник України. – 2017. – № 24. – Ст. 686.
3. Черненко О. Створення наглядових рад у державних підприємствах / О. Черненко // Приватне право і підприємництво – 2018. – Вип. 18. – С. 190-194.
4. Мякий А. Корпоративне управління за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України – Київ, 2017. – 229 с.
5. Кодекс торговельного мореплавства України, 1995 // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № № 47, 48, 49, 50, 51, 52. – Ст. 349.
6. Про морські порти України: Закон України від 17.05.2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 45. – Ст. 1729.
7. Господарський кодекс України, 2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.

8. Статут ДП «АМПУ», затверджений наказом Міністерства інфраструктури України від 13.03.2020 № 206. URL: http://www.uspa.gov.ua/images/Statut_AMPU_03_2020.pdf

Ключові слова: уповноважений орган, наглядова рада, державне стратегічне підприємство, морегосподарський комплекс, корпоративне управління.

Ключевые слова: уполномоченный орган, наблюдательный совет, государственное стратегическое предприятие, морехозяйственного комплекса, корпоративное управление.

Key words: authorized body, supervisory board, state strategic enterprise, marine economic complex, corporate governance.

КУЗНЕЦОВ СЕРГІЙ СЕРГІЙОВИЧ

*Навчальний центр фахівців морського транспорту,
кандидат політичних наук*

ТОРГОВЕЛЬНЕ МОРЕПЛАВСТВО: ГЕНЕЗА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Сьогодні, відповідно до ст. 1 діючого Кодексу торговельного мореплавства України [1] (далі – КТМ України), під торговельним мореплаством розуміється діяльність, пов'язана з використанням суден для перевезення вантажів, пасажирів, багажу та пошти, рибних та інших морських промислів, розвідки та видобування корисних копалин, виконання буксирних, криголамних і рятувальних операцій, прокладання кабелю, також для інших господарських, наукових і культурних цілей. Це визначення, зазнавши впливу попереднього кодифікованого акту (КТМ СРСР від 17.09.1968 р. [2]), охоплює значну сферу суспільних відносин, поширюючи на них дію КТМ України. Однак, за всієї задекларованої всеосяжності поняття, покладеного в основу головного морського закону держави, до відносин, пов'язаних з торговельним мореплаством, поряд із ним підлягає застосуванню значна кількість актів законодавства національного та міжнародного характеру. Запозичення цього визначення неможливо не помітити в КТМ інших держав, утворених у 1991 році на теренах колишнього СРСР. Так, практично тотожні визначення містяться у ст. 2 КТМ Білорусі 1999 р. [3], ст. 1 Морського кодексу Грузії 1997 р. [4] та ін.

Перші ж згадки про морську торгівлю на території сучасної України містилися в договорах князя Олега з візантійцями. Уклавши в X ст. договори з Візантією, Київська Русь фактично кодифікувала в них норми складеного на ті часи морського права. У окремих частинах текстів цих договорів доволі конкретно сформульовані зобов'язання сторін з надання допомоги та порятунку мореплавцям, які зазнали біди, забезпечення охорони майна, життя та свободи мореплавців. Схожі правила містять сучасні загальнообов'язкові конвенційні міжнародно-правові норми.